

REPRESALIAT: Maties Hinojosa Ubalde i família.

PARAULES CLAU :

Dionísia (Marta) Ubalde Langa, Dámaso, Timoteo, Maria Jacoba i Miquel Hinojosa Izquierdo, Ferran i Manuela Hinojosa Ubalde, José Campillo, Núria Gràcia Corella, Dámaso Hinojosa Fontanet, Carme Fontanet Junqué, Nicolau Menchón González, columna *Tierra y Libertad*, Camp de Bram, Judici de les vídues.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, Biografia de Maties Hinojosa Ubalde i família, del projecte Memorial Democràtic del Baix Llobregat [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-82.htm>, [data de la consulta]

Maties Hinojosa Ubalde

Maties Hinojosa Ubalde va néixer l'any 1914 a Esparreguera i treballava al tèxtil, concretament a l'empresa S.A. Sedó en cta., al blanqueig, on va entrar als dotze anys i s'hi va estar fins al 30 de juny de 1938; també feia una mitja jornada de barber. Ell era membre de la CNT.

El Maties era fill del **Dámaso Hinojosa Izquierdo**, assassinat per la Guàrdia Civil, i **Dionísia Ubalde Langa**, nascuda l'any 1890 a Villafeliche (Saragossa); l'any 1936 era vídua i treballava de teixidora a S. A. Sedó en cta. Vivia al carrer Beat D. Castellet, 16. La Dionísia no surt al cens de 1940 ni tampoc al 1945 i sabem que va marxar de la fàbrica el novembre de 1938 quan va marxar a França^{1/2}. Ella va ser unes de les dones que va signar el manifest de les dones de 1935 d'Esparreguera en el qual demanaven justícia per als empresonats pels Fets d'Octubre, i la seva filla **Manuela Hinojosa Ubalde**, germana del Maties, també. Aquesta última havia entrat a treballar als telers a S.A. Sedó en cta. i havia marxat el dia 25 de novembre de 1936.

El Maties era de la lleva del 1935 i va anar a la guerra a Casp³, com a voluntari al front amb la columna *Tierra y Libertad*, el dia 24 de setembre de l'any 1936⁴. En finalitzar la Guerra Civil –el Maties aleshores tenia 24 anys– va ser fet presoner i devia estar ferit, ja que al seu expedient ens parla que es trobava a l'hospital, a Barcelona, d'on es va escapar per anar a Esparreguera, on va ser novament

¹ "Relación de personas rojas huidas a l'extranjero a la entrada de las tropas nacionales", 1939. AMES.

² Hem pogut comprovar que en molts altres casos que el mes de novembre de 1938 és una data en la qual algunes persones finalitzen el treball a la fàbrica Sedó. Aquesta coincidència ens fa pensar en el context històric del moment, en el mes de novembre de 1938 finalitza la Batalla de l'Ebre i és una evidència que la República ha perdut la guerra. Aquesta circumstància fa que sigui molt probable que les persones compromeses sentin que la seva vida està en perill, marxin de la població cap a altres indrets i, en alguns casos, fa que acabin a l'exili.

³ Segons el llistat de persones que es troben al front i milicians, elaborada per l'Ajuntament d'Esparreguera, aquest va marxar amb la columna Ortiz. AMES.

⁴ Segons BERGER, Gonzalo (2017), op. cit. pàg. 232, aquest va marxar amb la columna Tierra y Libertad i hi posa "Jinjosa" enlloc d'Hinojosa.

empresonat. La qüestió és que va estar encarcerat entre el 2 de març de 1939 i el 4 de juny del mateix any (a l'expedient es parla de la mare i el germà –Ferran Hinojosa– que "han huido con los rojos"). Havia estat acusat per rebel·lió i sentenciat a 15 anys i un dia, que amb la revisió quedaria per 6 anys i un dia⁵. El nostre protagonista no surt al cens de 1940 perquè aleshores estava empresonat a la presó central de San Miguel de los Reyes (València) des d'on, el 22 de gener de 1941 demana la "Redención de pena por el Trabajo"⁶ i la Llibertat Provisional, que atorgava la Llei del 4 de juny de 1940⁷, la qual no se li concedeix a causa dels informes desfavorables que va rebre el jutge. Finalment, el 22 d'abril de 1941 se li atorga la llibertat condicional, i la llibertat definitiva serà el 4 de juliol de 1944.

Telegrama enviat des de la presó de San Miguel de los Reyes (València) on es demana a les autoritats d'Esparreguera si hi ha algun inconvenient per concedir-li la llibertat condicional. 1941. Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer.

Al Consell de guerra fa referència a d'altres persones buscades pel règim i que són familiars de l'acusat, "El Larocho", l'"Iglesias" (es refereix al seu cosí Lluís Iglesias Hinojosa, que va ser deportat i mort a Gusen, la biografia del qual es pot trobar en aquest web), el Timoteo (es refereix al Timoteo Hinojosa Izquierdo, el seu oncle) o el "Lleida".

⁵ Consell de Guerra/ Sumaríssim d'Urgència 1788. Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer.

⁶ El règim franquista va utilitzar els presoners polítics com a mà d'obra per a la construcció d'obres públiques i privades, d'empresaris addictes, a canvi d'una ínfima retribució i d'una reducció de la condemna segons els temps treballat.

⁶ Citada al Consell de Guerra. / Sumaríssim d'Urgència 1788. Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer.

⁷ Citada al Consell de Guerra. Ibídem.

El nostre represaliat també apareix al llistat de persones *huidas* juntament amb Marta Ubalde –la seva mare–, Fernando Hinojosa Ubalde–el seu germà– i José Campillo⁸. Segons la família⁹, la mare del Maties Hinojosa Ubalde es deia Marta, però al padró de 1936 hi posa Dionísia Ubalde Langa, i al llistat de persones que es trobaven al front que hem mencionat anteriorment, també hi posava Marta Ubalde com a persona de referència del Maties.

Dámaso Hinojosa Izquierdo, pare de Maties Hinojosa Ubalde

En Dámaso Hinojosa Izquierdo era nascut el dia 11 de desembre de 1887 a Villastar, Terol. Ja hem dit més amunt que es va casar amb Dionísia Ubalde¹⁰ Langa. Del matrimoni van néixer el Maties, el Fernando (Esparreguera,1922) i la Manuela Hinojosa Ubalde (Esparreguera,1916); amb la família hi havia viscut¹¹ la seva sogra, Jerónima Langa Catalán (Villafeliche, 1850).

Segons ens relatà la seva neboda¹², l'any 1933, el Dàmaso venia de l'hort amb la seva esposa i passava pel carrer de les Eixides en direcció al carrer Gran i, en arribar al carrer Taquígraf Garriga, es va trobar que el carrer estava tallat i hi havia molta gent i també policia. Aleshores, la seva dona el va esperonar a passar i així ho va fer, i un policia li va donar un cop de culata al cap amb el fusell i va caure al terra. Seguidament, el van portar a casa seva, li van embenar el cap, i al cap d'unes hores va morir. Segons la nostra testimoni, tot el poble va assistir indignada al seu enterrament i actualment s'ha posat una placa en record seu per a commemorar aquell fet en aquest carrer.

Si analitzem el que succeí a través de la premsa veurem que dies abans de produir-se aquesta mort els ànims s'anaven escalfant entre els obrers d'Esparreguera i no podem reduir la seva mort a una casualitat. Abans de la mort del Dámaso –que era sindicalista– concretament a la tardor de 1932, Catalunya vivia un moment àlgid de conflictivitat laboral a la indústria tèxtil i l'empresa Sedó no en va ser una excepció. Evidentment que l'empresa no podia permetre cap tipus de violència o pressió i per això va demanar la presència de les forces de l'ordre.

El Sindicat Únic denunciarà la impunitat amb la que actua el Sr. Sedó i els seus treballadors més fidels que van armats (parlen de més d'un centenar i esmenten especialment als de la secció del carbur) sense que passi res, de la guàrdia civil

⁸ Llistat de l'Ajuntament d'Esparreguera, en finalitzar la Guerra Civil on s'anotaven les persones "huidas a Francia". AMES.

⁹ Comunicació amb Antoni Libran, familiar d'Esparreguera.

¹⁰ En algun padró hi posa Ubalda.

¹¹ Padró Municipal 1922. AMES.

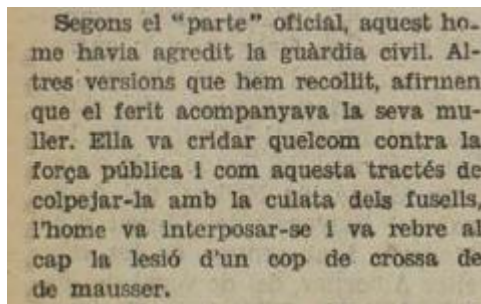
¹² DINARÈS HINOJOSA, Montserrat. Entrevista efectuada el desembre de 2022 a Esparreguera, dins del projecte *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés. El Dámaso era germà del seu besavi, Miquel Hinojosa Izquierdo.

que actua sempre al seu servei i fins i tot del propi alcalde que fa com si no passés res.¹³

Per altra banda, l'empresa havia donat impuls al Sindicat Autònom amb la finalitat d'aconseguir la confrontació obrera. Sense entrar amb detalls, direm que la tensió és forta i que hi ha moments que l'empresa tanca les portes el mes d'abril de 1933 i deixa sense feina a dos mil treballadors que anirà readmetent paulatinament, començant pels que li són fidels.

Davant la denúncia que el Sindicat Únic tenia armes al seu local del carrer Madoz, el 29 d'abril, el jutjat de Terrassa ordena l'escorcoll en aquest local; va ser aleshores que una quantitat d'uns trenta agents procedents de Terrassa van accedir al pis on hi havia el sindicat. Va ser un moment de crits i d'inseguretat perquè la gent que es va amuntegar al carrer i que no deixaven passar per veure què passava, es van exaltar ja que semblava que s'estava agredint els companys que es trobaven al local.

Diverses informacions indiquen que en Dámaso va voler protegir la seva esposa d'una agressió d'un Guàrdia Civil i en aquesta baralla ell va ser ferit d'un cop de culata.

Segons el "parte" oficial, aquest home havia agredit la guàrdia civil. Altres versions que hem recollit, afirmen que el ferit acompanyava la seva muller. Ella va cridar quelcom contra la força pública i com aquesta tractés de colpejar-la amb la culata dels fusells, l'home va interposar-se i va rebre al cap la lesió d'un cop de crossa de de mausser.

Fragment de la notícia publicada a *La Publicitat*. Barcelona, núm.460 (2 de maig de 1933), pàg.10.

¹³ COBOS, Josep Maria (2021). *Esparreguera 1931-1939. República, guerra, revolució i repressió*. Esparreguera: Nova Casa Editorial, V Premi de Recerca Vila d'Esparreguera, p.184.

la humanitat

Any III : Núm. 460
Barcelona, dimarts, 2 de maig de 1933

Redacció i Administració: Ronda de la Universitat, 25, entresol : Telèfon 22123
Impremta: Muntaner, 49 : Telèfon 31519

Fundador: LLUIS COMPANYYS

ENCARA HI HA CLASSES, SENYORS CARLINS!...

Amb la natural sorpresa llegim en un editorial de "El Correo Catalán" un elogi a l'actuació de les Joventuts d'Esquerra Estat Català en el curs de la darrera vaga general fracassada. No podem per menys que agrair les frases elogioses que els dediquen, per tractar-se com es tracta de militants de l'Esquerra Republicana de Catalunya que segueixen absolutament totes les ideologies i disciplines del nostre partit.

I els hi agraim més encara perquè d'una forma inconscient fan remarcar la diferència grandiosa que existeix entre les nostres Joventuts i aquells Sindicats Lliures i Sonetistes tot d'una peça, amb els quals les intena comparar.

Han de tenir ben present els senyors de "El Correo Catalán", representants del bisbe a Barcelona, que aquells estimats amics seus, la major part dels quals figuraven en els requèsts carlins, components dels Sindicats Lliures, oren uns assassins vulgars que sota la protecció oficial dels no menys assassins Arlegui i Martínez Anido sortien al carrer proveïts de pistoles, que els eren facilitades al Govern civil i, amb un carnet que era una mena de patent de cosa, malaven impunement pels carrers de la ciutat tots els homes que es distingien poc o molt en defensa de les llibertats col·lectives i socials. Seria un greu delictes per a nosaltres que acceptéssim sense una enèrgica replicació la comparació que vol fer el diari oficial dels carlins de les nostres Joventuts amb els que assassinaren Layret i Seguí.

Les nostres Joventuts, com ja hem dit abans, segueixen absolutament totes les ideologies del partit d'Esquerra Republicana de Catalunya i són, per tant, eminentment democràtiques, partidàries convençudes d'una major justícia social i enemics, no cal dir-ho, de totes les diferències de classe i de tots els privilegis, cosa que els carlins de "El Correo Catalán" no han d'ignorar.

Ara bé; si bé és cert que amb la simpatia de tota la classe treballadora intervingueren en la solució ràpida d'un conflicte dit social pels senyors de la P. A. T., però que no era altra cosa que un intent de porfioració estés a tot Espanya, finançat per monarquies i per amos d'un milió que purta a la puça els seus dolents, s'ha de tenir en compte per sobre de tot que fracassà gràcies a la seva intervenció desinteressada, plena d'idealitat i sense la més mínima intenció d'anar ni contra la C. N. T. ni contra cap altra organització obrera, però sí convençuts que amb la seva actuació es defensava la República i l'autonomia de Catalunya atacades per un consellerat d'in-

El governador parla del conflicte de la fàbrica Sedó

El governador ha parlat del conflicte de Can Sedó, dient que com existeixen a Esparreguera dos sindicats, l'Unió i l'Autònom, són freqüents les discussions entre els obrers.

L'altre dia es barallaren dues obrers, cada una d'un sindicat, i per tal causa la gerència les imposà vuit dies de festa sense jornal, però a l'endemà es presentà a treballar una d'elles. Per tal motiu es produïren discussions i per tal de que no perillés la disciplina, el director decidí tancar la fàbrica.

Una comissió d'obrers de la fàbrica en qüestió—segons diu el senyor Ametlla—, vingué a visitar-me i jo els vaig dir que anessin a parlar amb el Comitè de Relacions de la Federació de Fabricants de Tèxtils, però aquest Comitè em digué que no era incumbència d'ells, si no qüestió d'ordre públic.

L'alcalde d'Esparreguera em donà un informe segons el qual els causants eren del Sindicat Unió, i com que aquest informe coincidís amb el del senyor Crehuet, vaig ordenar el tancament del Sindicat Unió, la qual cosa es verificà el dimenge per mitjà de la guàrdia civil.

Els elements perturbadors feren una manifestació quelcom tumultuosa i un dels manifestants, anomenat Dàmaso Hinojosa, gubalcampà damunt un guàrdia civil rebent un cop de culet al cap, a conseqüència del qual morí anit a l'hospital.

Fonogrames de LA HUMANITAT

LES TRES CONFERÈNCIES DE KERENSKI

Hem assistit regularment a les tres conferències que ha donat, al Teatre de la Zarzuela, Alexandre Kerenski sobre temes russos. La figura de Kerenski és, certament, una trista figura històrica. Kerenski, gran advocat, gran orador —un dels millors oradors, potser el millor, de la democràcia russa— sembla que, bon polític, va prendre la davallada del règim marista i el naixement del que ell en diu, despectivament, dictadura russa i tots els altres en diuen "la revolució social russa", "l'experiment social més intens i profund", etc. De Kerenski en tenim referències per moltes històries que sobre la revolució bolxevic s'han publicat i especialment per la història de la revolució russa de Lléo Trotski on, certament, Kerenski no queda pas gaire brillantment. Els llibres escrits —records, notes, acusacions, etc.— pels nobles i generals del zarisme tampoc tracten amb molta paràmia a aquest gran orador que va arribar, als 35 anys, a ésser l'esperança de Rússia i que als tres mesos ja no era res més que eterna carn d'exili. Del poder màxim Kerenski ha passat a ésser un pobre desterrat. Quina cosa més trista és la vida d'un desterrat sense confiança en l'esdevenidor. Perquè Kerenski du una trista vida d'home sense gaires possibilitats econòmiques i sap que no té pas cap esperança futura.

El públic que va anar a sentir a Alexandre Kerenski sembla que hauria d'haver estat el de republicans, socialistes, liberals, demòcrates, homes que després del diguem-ne esforç de votar la República el 12 d'abril es troben mantes vegades, si no en situació semblant, en situació difícil entre les extremes dretes que no han estat degudament anorreades i les extremes esquerres que consideren els elements catàstrofes de la governació de l'Estat com contrarevolucionaris. I era de su-

Notícia sobre el conflicte que desembocà en la mort de Dàmaso Hinojosa "El governador parla del conflicte de la fàbrica Sedó". *La Humanitat*. Barcelona, núm.460 (2 de maig de 1933), pàg.1.

El batlle d'aleshores, en Salvador Cortada, va haver de fugir d'Esparreguera ja que hom el feia culpable indirecte de la mort del sindicalista.

Dámaso Hinojosa Izquierdo amb Marta Ubalde, la seva esposa, i el Miquel Hinojosa Izquierdo, el seu germà. 30 d'abril de 1933. Fons: Hinojosa-Dinarès.

Al dia següent de la seva mort va tenir lloc l'enterrament laic del sindicalista amb la participació de més de 5000 persones, una quantitat mai vista abans en un poble de poc més d'aquesta quantitat. Aquesta mort provocaria encara més la divisió social de la gent d'Esparreguera.

Enterrament del sindicalista Dámaso Hinojosa, Carrer Cavallers.1933. AMES.

Gran manifestació de condol per la mort de Dámaso Hinojosa. 1933. Fons. Hinojosa-Dinarès Foto:Puig.

Ferran Hinojosa Ubalde

El Ferran Hinojosa Ubalde, era fill del Dámaso Hinojosa Izquierdo i germà del Maties Hinojosa Ubalde; era nascut a Esparraguera l'any 1922, treballava a Can Sedó, als telers, i també feia de barber. Aquest vivia amb la família al carrer Beat D. Castellet, 16 i es va exiliar a França —marxa de la fàbrica el dia 30 de novembre de 1938— i el trobem al camp de Bram el 26 de febrer de 1939 i no surt ni al cens de 1940 ni al del 1945.

MINISTÈRE DE L'INTERIEUR		Quartier : E.
Direction Générale de la		Baraque n° : 85.
Sûreté Nationale		91
NOTICE INDIVIDUELLE		

NOM .	INOJOSA UBALDE	
Prénoms .	FERNANDO	
Surnoms .		
Date et lieu de naissance	ne. le 1-Aout. de 1922. a. Esparraguera (Barcelone)	
Domicile.	a Esparraguera. (Barcelone)	
Nom et prénoms du père.	Ramon .	
Nom et prénoms de la mère .	Maria Ublade,	
Professions de ces derniers .		
Quel est leur domicile?		
Profession de l'inculpé .	coiffeur.	
Résidences antérieures.		
Est-il marié?	. célibataire..	
Date et lieu du mariage .		
Nom du conjoint .		
Nombre d'enfants vivants.		
Situation de fortune .		
Contribue-t-il à l'entretien de sa famille.		
Quel est son degré d'instruction?		
Situation militaire .		
Classe de recrutement .	n° du tirage au sort .	
Canton .		

RENSEIGNEMENTS SUR LA MORALITE ET LA REPUTATION		

Réfugié espagnol arrivé à B R A M . le 26-2-1939.		
Carcassonne, le 26, 2-1939		
Le Commissaire Spécial,		
signé: B L A S I.		

Fitxa de Fernando Hinojosa en entrar al camp de Bram, 26 de febrer de 1939. Font: Les archives départementales de l'Aude.

A la fitxa de més amunt podem veure que estava a la zona E, barraca núm. 91.

El camp de Bram es trobava a la regió de l'Aude, Occitània, just al nord del Departament de Perpinyà. Es començà a construir el 5 de febrer de 1939 i es tracta del primer camp que s'edificà allunyat de les platges per albergar els refugiats espanyols.¹⁴ Es calcula que uns 17.000 republicans hi foren internats.¹⁵ Els primers refugiats republicans van arribar al camp el 16 de febrer de 1939, quan el camp estava encara per acabar i el Fernando hi arribà pocs dies després, el 26 del mateix mes, i anava acompanyat del Tomàs Hinojosa Mateo (també els localitzem a la mateixa barraca).

El camp es trobava dividit en sectors de diverses barraques arreglades en tres filades i, a l'entrada, damunt mateix del portal, es trobava gravada la lletra que li corresponia. Els departaments es trobaven separats entre si per una filferada per evitar que la gent passés d'un lloc l'altre. Per anar a un altre departament o sector calia el permís de les autoritats del camp. Com era freqüent en aquests camps, les condicions sanitàries del camp així com el menjar, eren bastant precàries.

Miquel Hinojosa Izquierdo¹⁶

El Miquel Hinojosa Izquierdo (1886) havia vingut de l'Aragó (Villastar, Terol) i vivia amb l'esposa, Mariona Fontanet Junqué, amb qui va tenir cinc fills, Joan (Fígols, Lleida, 1909), Timoteo (1912) Josep (1914), Antònia (Esparreguera, 1918), i el Dàmaso (Esparreguera, 1923). Després quedà vidu i es va casar amb la Magdalena Martínez Portero (1903- Vallarque, Almeria) amb qui va tenir dos fills més, el Miquel (Esparreguera, 1933) i el Lluís (Esparreguera, 1937) Hinojosa Martínez. La Magdalena tenia també tres fills, el Dídac (Tíjola, 1922), Carme (Tíjola, 1924) i el Ramon Resina Martínez (Tíjola 1926). Vivien al carrer Montserrat, núm. 52.

¹⁴ BOCANEGRA BARBECHO, Lidia, *Revista exilio*. Campo de Bram. Pàg. 2. Disponible a: https://digibug.ugr.es/bitstream/handle/10481/48275/BocanegraBarbecho_RevistaExilio.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Data de consulta, 20. 01. 2023).

¹⁵ *Ibidem*, pàg. 5

¹⁶ Germà de Dàmaso, Maria, Jacoba i Timoteo Hinojosa Izquierdo .

Antònia Hinojosa
Fontanet. Anys 70. Fons:
Hinojosa-Dinarès

Lluís Hinojosa
Martínez. Anys
90. Fons:
Hinojosa-Dinarès

Miquel Hinojosa.
Anys 80.
Martínez. Fons:
Hinojosa-Dinarès

Josep
Hinojosa Fontanet. Anys 80.
Fons: Hinojosa-Dinarès

Miquel Hinojosa amb la Mariona i els fills, Joan i Timoteo. 1912. Fons: Hinojosa-Dinarès

El Miquel era un personatge singular perquè li agradava tocar l'acordió, ens deia la seva neta¹⁷, el seu record sempre ha romàs perquè va tenir un final molt tràgic:

Un dia es va barallar molt fort amb un senyor que li deien el "Cella Blanca" per un tema relacionat amb el regadiu. Aquest era un home ficat en política i per això, un dia que van detenir el "Cella blanca" per activitats contra el règim, aquest va acusar el Miquel per venjança. Immediatament el van anar a buscar a casa i,

¹⁷ DINARÈS HINOJOSA, Montserrat. Entrevista efectuada el desembre de 2022 a Esparreguera, tot i que posteriorment n'hem fet algunes més, totes dins del projecte *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

juntament amb altres persones el porten en vehicle teòricament “davant del jutge” però s’aturen al cementiri d’Abrera per afusellar-los a tots.

Un d’ells s’escapa i s’instal·la a viure a França, contem que cada any i fins que va morir, per l’aniversari de l’afusellament, fa arribar una carta al responsable de la barbàrie per provocar-li remordiments.

Segons relatà el nostre testimoni, el Floreal Hinojosa, net del Miquel, el Timoteo Hinojosa, que era un activista destacat, estava perseguit però no aconseguien fer-lo pres, per això el van amenaçar fent-li arribar el missatge que, si no es rendia, anirien a buscar el seu pare, el Miquel. I així va ser, el Timoteo va escapar cap a França i per això van afusellar el Miquel.

De moment no hem esbrinat com és que el Miquel va anar a parar amb el grup d’Olesa de Montserrat que van ser assassinats al cementiri d’Abrera. La versió de de l’historiador Josep Maria Cobos, que la família ignora, apunta que el *Miquel Hinojosa Izquierdo, un anarquista de 52 anys, que per edat quedava lluny de ser mobilitzat al front però que va anar com a voluntari per defensar fins l’últim moment la República*¹⁸. És probable que el que va passar fos que s’hagués amagat a la vinya i els soldats el trobessin i l’haguessin portat a Olesa de Montserrat. La vinya era molt propera a la població veïna. Però això és una hipòtesi, la família apunta cap a una venjança personal pel tema de l’aigua. En tot cas, ens preguntem com és que el van portar a Olesa ja que, segons les nostres testimonis, neta i besneta, el van anar a buscar a casa seva, a Esparreguera¹⁹.

L’ocupació de pobles i ciutats per part de l’Exèrcit franquista va anar sovint acompanyada d’una violència extrema contra la població, amb saquejos, violacions... De seguida, les autoritats militars instauraren el nou ordre i nomenaren les primeres comissions gestores que es farien càrrec del govern municipal. Aquestes forces d’ocupació instaurarien el terror i la por exercint de forma immediata una repressió indiscriminada contra la població civil i *aplicarien contra els republicans, aquells a qui consideraven enemics irreductibles, uns criteris de revenja que pretenien la seva aniquilació a perpetuïtat*.²⁰

En cada poble o ciutat, les autoritats militars van actuar amb total impunitat i la persecució als vençuts va comptar de seguida amb la col·laboració d’aquelles persones addictes al règim que facilitaren els noms dels primers que havien de ser detinguts i empresonats.

¹⁸ COBOS, Josep Maria (2021). *Esparreguera 1931-1939. República, guerra, revolució i repressió*. Esparreguera: Nova Casa Editorial, V Premi de Recerca Vila d’Esparreguera, p. 419.

¹⁹ DINARÈS, Montserrat. Entrevista citada.

²⁰ PAGÈS, Pelai. “La presó Model de Barcelona a la postguerra”, pàg. 130 a SOLÉ SABATÉ, J.M (dir) *El Franquisme a Catalunya. 1939-1977. La dictadura totalitària (1939-1977)*. Vol 1. Barcelona: Ed. 62, 2007.

El dia 24 de gener de 1939 al matí s'espera l'entrada de l'exèrcit franquista a Esparreguera, la qual cosa es va produir a migdia. El dia 25 de gener de 1939, després que els tancs travessessin el riu per un pont construït al costat de la palanca de Can Sedó i que les tropes i cavalleries ho fessin per la mateixa palanca, els nacionals van ocupar la vila d'Olesa i es van allotjar a l'edifici de les Escoles Nacionals. Les tropes van deixar Olesa, però un grup de soldats, amb un oficial al comandament, s'hi va quedar per tal de mantenir l'ordre que ells creien correcte.

El dia 26 de gener de 1939, es nomenà l'ajuntament franquista i de seguida es constituí la secció local de Falange Española Tradicionalista i de las JONS.

Tot i que, per diversos motius, el Govern franquista de Burgos havia tractat de vestir d'una certa "legalitat" les seves accions repressives contra la població dels llocs que "alliberava" es van produir diversos fets repressius, més o menys incontrolats, per part de les tropes que ocupaven els pobles i les ciutats catalanes. Els casos d'Olesa de Montserrat (Baix Llobregat) i Súria (Bages) tenen un gran paral·lisme i mostren l'entorn i el clima d'impunitat en què podien actuar l'exèrcit rebel, la Guàrdia Civil i els grups de *Falange*²¹.

El dia 29 de gener de 1939 va arribar a Olesa el 21è Batalló del 30 Regiment de Saragossa de la 50 Divisió encarregat d'actuar com a "fuerza de limpieza"²² i escampar el terror entre la població. La FET va ocupar un edifici del carrer Coscoll, anomenat *Cal Nicolau Ric* que es convertí en un centre de detenció i tortura.

La repressió va començar de seguida, tal com ens conta un soldat que va participar en els fets:

[...] en los pueblos anteriores a Olesa todo se había desenvuelto sin novedad. En Olesa, sin embargo, a los primeros días de nuestra llegada el barbero tuvo que cortar el pelo a mujeres comprendidas entre los 16 y los 26 años. El barbero estaba tan afectado por la tarea a que le obligaban que apenas comía; sus lágrimas rodaban mejilla abajo por la cara, como si fuera él el castigado. Todas aquellas mujeres sufrían aquella humillación a causa de las denuncias en las que se las acusaba de ser "rojas".²³

El 12 de febrer es practicaren les primeres detencions i una trentena de persones van ser empresonades al local del Círcol. No sabem quan van arrestar en Miquel Hinojosa però, segurament es trobava entre aquests detinguts.

Del 14 al 17 de febrer es celebrà un *simulacre* de judici, el conegut com a "judici de les vídues".

²¹ FÀBREGA, Albert. "Els fets d'Olesa de Montserrat i Súria" pàg. 50 a SOLÉ SABATÉ, J.M (dir) *El Franquisme a Catalunya. 1939-1977. La repressió franquista (1938-1977)*. Vol 5. Barcelona: Ed. 62, 2007

²² Antoni LARDÍN OLIVER (2011). *República, Guerra Civil i postguerra. Collbató (1931-1941)*. Associació Cultural del Montserrat, pàg. 97

²³ Testimoni de Manuel Prado Chao. Periòdic *La Humanitat*, 30 de gener de 1979.

No s'ha trobat, però, cap document sobre aquest judici. Ni a l'arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercero, amb seu a Barcelona, ni al Archivo General Militar de Guadalajara consten antecedents o referències sobre les persones jutjades. Això vol dir que legalment mai van ser jutjats per cap tribunal militar.

El judici va ser presidit pel capità Mariano Pérez, cap de les forces d'ocupació i màxima autoritat en aquelles moments, però en el seu expedient militar no consta la celebració d'aquest judici ni l'afusellament d'aquelles persones.²⁴

Després d'aquesta farsa judicial, foren condemnades 20 persones que immediatament van ser traslladades a les cotxeres de l'Hotel Gori i que foren afusellades al cementiri d'Abrera.

Com explica Guillem Figueras²⁵, primer, les autoritats franquistes van ordenar conduir de matinada un grup format per 8 detinguts –totes les fonts consultades apunten que entre ells hi havia el Miquel Hinojosa– que va ser afusellat per membres de FET y de las JONS. Hores després, sortí un segon grup, de 12 persones cap al cementiri d'Abrera on foren afusellades per soldats franquistes, entre elles dues dones,

El dia 18 de febrer, al vespre, falangistes d'Olesa van anar a Abrera, al cafè, a buscar persones que cavessin dues fosses al cementiri d'Abrera per als afusellaments del dia després. L'endemà al matí, després dels afusellaments, els falangistes van tornar a Abrera a cercar més homes i els van obligar a enterrar aquelles persones i a buscar els qui havien quedat morts en els camps dels voltants per "agafar aquells morts i tirar-los dins a la fossa".²⁶

A la taula següent hi ha els noms de les persones, separades en dos grups, que van ser traslladades a Abrera per a ser afusellades.²⁷

PERSONES TRASLLADADES A ABRERA EL FEBRER DEL 1939 PER A SER AFUSELLADES. EDAT I AFILIACIÓ POLÍTICA.

	Nom	Edat	Afiliació política	Càrrec
	PRIMER GRUP			
1	José CAMPOS PERIS		CNT	
2	Juan CAMPOS PERÍS		CNT	Sindicalista
3	Miquel HINOJOSA IZQUIERDO ²⁸		CNT	

²⁴ FIGUERAS BARTÉS, Guillem (2015) *Fèlix Figueras, alcalde d'Olesa afusellat pel franquisme*. Barcelona: Fundació Josep Irla, pàg. 59

²⁵ *Ibidem*, pàg. 59

²⁶ Roger ROCA (dir.), 2007. *Abrera, de la II República a la Postguerra*. (DVD). Abrera: Grup Brea.

²⁷ FIGUERAS BARTÉS, Guillem, op. cit, pàg. 58

²⁸ Hem seguit diverses fonts que apunten que el Miquel va seguir el curs de les víctimes del "Judici de les vídues" i l'anomenen Mateo. Creiem que és una confusió. Segons la consulta a l'historiador Fèlix Figueres, sembla que la confusió del nom és a causa de la carta del Juan A. Martínez, que hi posava M. Hinojosa i es va interpretar amb un nom equivocat a la resta de bibliografia fins al moment.

4	José MARTÍNEZ LÓPEZ ²⁹	26	CNT	Sindicalista
5	Juan A. MARTÍNEZ MORENO		CNT	Sindicalista
6	Juan PÉREZ GARVICHE		CNT	
7	Juan GARRIDO ABAD	45	CNT	
8	Juan HEREDIA MARTÍNEZ	44	CNT	
	SEGON GRUP			
9	Martí LAHOSA QUERALT		CNT	Regidor
10	Ramón BADIA BLASI	36	CNT	
11	Josep BAYONA VIDAL	39	ERC	Regidor
12	Fèlix FIGUERAS ARAGAY	44	ERC	Alcalde
13	Josep FONT CUGAT	26	ERC	
14	Ginés GONZÁLEZ GALLARDO			
15	Joan JANÉ CASAJOANA	47	ERC	Tinent alcalde
16	Joan MARTÍ PONS		ERC	
17	Tomás MATAS CAMPAÑA	53	Unió Rabasaires	
18	Jaime PICAS VILA	36	ERC	
19	Joana PIÑERO FERNÁNDEZ		CNT	
20	Lluïsa XIFRÉ MORROS		ERC	

Sabem que cinc persones aconseguiren escapar, però moriren poc després a conseqüència de les ferides o bé perquè van ser capturades i afusellades més tard.

Juan A. Martínez Moreno va sobreviure i és la persona de la qual feia referència la família del Miquel quan ens parlaven d'un fugit que s'exilià a França.

És interessant de conèixer els fets directament per un dels seus protagonistes, el soldat penedit, Manuel Prado.

Relat de Manuel Prado Chao, soldat del 21è Batalló de Zaragoza:

Cumplí los veinte años estando ya muy cerca de Barcelona. Avanzábamos a marchas forzadas desde Tarragona. De tal manera que, a veces, ya echada la noche encima nos acostábamos, pero al cabo de una o dos horas de descanso, recibíamos la orden de reanudar la marcha y el avance. Así lo hicimos recorriendo toda la costa.

Los veinte años los cumplí al llegar a Castelldefels. Era el día 25 de enero de 1939.

Al día siguiente, 26 pasamos el río Llobregat. Hacía las cuatro de la tarde, hallándonos todavía mojados por haber vadeado el río, recibimos la orden de reemprender la marcha para avanzar y entrar en Barcelona.

²⁹ El nom correcte seria José Martínez Campos, segons el padró municipal de 1930 i 1936. AHMOM.

Sólo recuerdo de entonces que llegamos a la Plaza Cataluña y, de ahí, por las ramblas, descendimos hasta el Barrio Chino donde nos emplazaron en los tejados. No sucedió nada anormal.

Al día siguiente nos llevaron a Badalona. A unos se nos alojó en centros que habían sido sindicatos y a otros en chabolas que estaban en la playa, muchas de las cuales disponían de literas. A mi me tocó una de estas últimas. Ignorábamos si seguiríamos adelante, hacía Gerona.

"Radio Macuto" funcionaba lo mismo que siempre y por él se comentaba que nos llevarían a los pueblos de la provincia para colocar en ellos alcaldes afectos al "Movimiento". Este último comentario resultó ser el más acertado.

Veinticuatro horas después partimos hacia Collbató; proseguimos hacia Monistrol de Montserrat, Castellbell del Vilar y Esparreguera. Por el puente del Llobregat fuimos a Olesa, donde se nos alojó en el Grupo Escolar.

En los pueblos anteriores a Olesa todo se había desenvuelto sin novedad. En Olesa, sin embargo, a los primeros días de nuestra llegada el barbero -ignoro si actualmente vive- tuvo que cortar el pelo a mujeres comprendidas entre los 16 y los 26 años. El pobre barbero estaba tan afectado por la tarea a que le obligaban que apenas comía; sus lágrimas rodaban mejillas abajo, por la cara, como si fuera él el castigado. Todas aquellas mujeres sufrían aquella humillación a causa de las denuncias en las que se las acusaba de ser "rojas".

Al cabo de tres días, una noche, cuando estábamos durmiendo plácidamente, el "imaginaria", acompañado de un sargento, nos despertó a quince de nosotros. Extrañados por lo intempestivo de la hora, preguntábamos si acaso se había dado orden de abandonar el pueblo.

El sargento nos aclaró: "no, muchachos. Tenemos que conducir a doce presos a la cárcel Modelo de Barcelona". Nos vestimos inmediatamente. Luego de pasar revista de armas, formados y en marcha nos condujeron a un lugar que se encontraba muy cerca del Casino de Olesa, del que, en aquel entonces, decían que era la cárcel del pueblo.

Reunieron a los doce presos, los cuales también habían recibido la noticia de que se les iba a trasladar a la cárcel de Barcelona. Era ya de madrugada y se veía todo muy bien.

A mí me extrañó mucho que no estuviera a punto ningún coche para realizar el traslado de los presos hasta Barcelona. Creo que al resto de mis compañeros se les ocurrió lo mismo. Nos pusimos en marcha y pasamos con los presos frente al Grupo Escolar, hacia el puente que había sido volado. Me tranquilicé, librándome de mi anterior extrañeza porque advertí que por el puente destruido no podían pasar coches. Llegamos a la carretera, cerca de Esparreguera.

Pero tampoco en aquel punto aguardaba ningún camión, ni otro medio de transporte. Ya nos escamamos todos los que íbamos. Tanto más al ver un camino vecinal, a la izquierda y a unos doscientos metros, unos cipreses, nos convencieron de la trágica realidad.

Comenzamos a oír las protestas de los conducidos y “el ruido de sus tripas”, al darse cuenta de lo que les iba a ocurrir. Costó trabajo conducirles hasta la pared del cementerio. Por mi cuerpo y creo que lo mismo en la mayoría de mis compañeros –los cuales, por su juventud, eran de igual edad a la mía–, que llevaban más de quince meses de guerra y habían sobrevivido a una batalla tan atroz como fue la del Ebro.

Por fin llegamos. De los doce presos hicieron dos grupos: uno compuesto por seis hombres y, el otro, por cuatro hombres y dos mujeres. La de más edad no creo que sobrepasara los treinta años.

Después de la ejecución quedaron tendidos los doce.

Nosotros emprendimos el regreso a nuestro acuartelamiento. Tres horas más tarde mandaron a formar de nuevo: resultaba que faltaban tres de los fusilados en la tapia del cementerio.

Salió una Sección para hacer una descubierta. “Radio Macuto” volvió a funcionar. Se corrió la voz de que dos de los fusilados habían sido hallados muertos cerca del cementerio. Habían llegado donde fueron encontrados arrastrándose hasta desangrarse por completo. Pero faltaba uno.

Fue capturado más tarde en una masía, en compañía de otros dos, que le habían dado cobijo y protección.

Ya eran tres más, o mejor dicho dos, pues los últimos también fueron fusilados en el mismo cementerio de Olesa. Me tocó enterrarlos ayudado de mis compañeros.

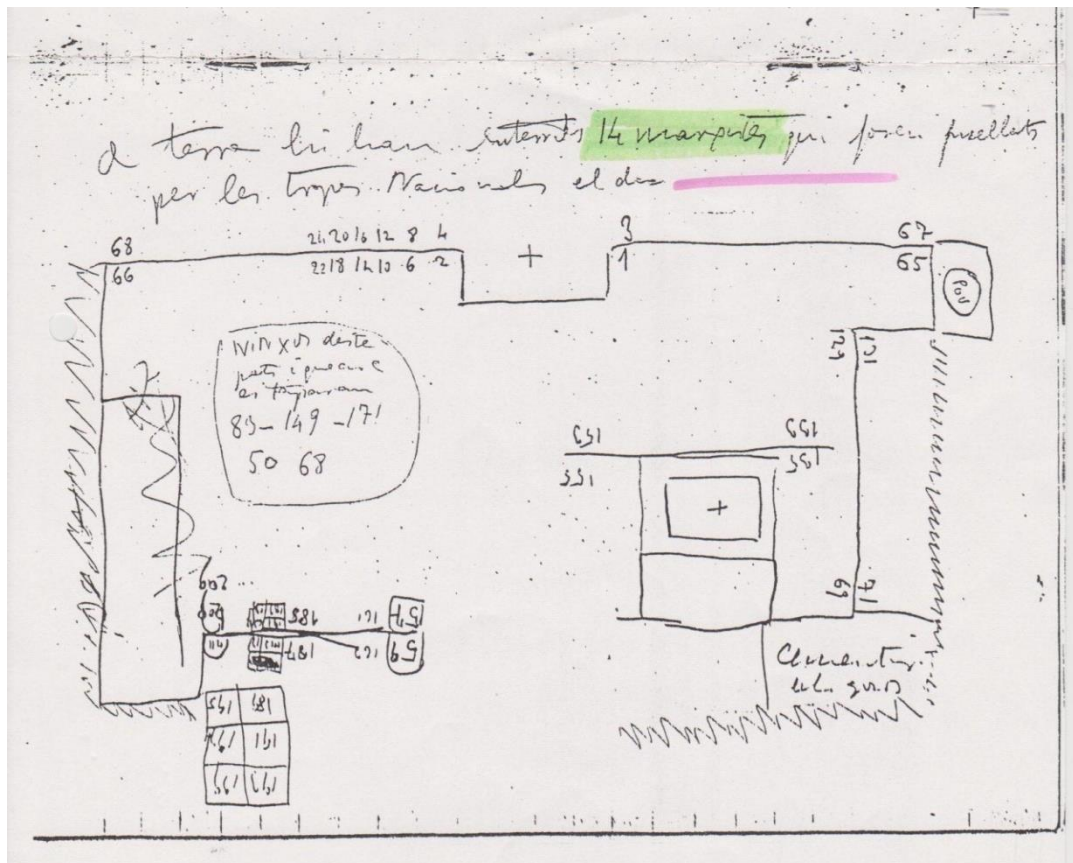
Fue aquel, un caso que afectó profundamente mi vida. Les juro que cuando escucho unas tripas que se revuelven, vuelvo a ver a todos aquellos desventurados,

Uno de los tres últimos, antes de matarlo, me entregaba un reloj para que lo diese a su familia. Me negué. Le aconsejé lo entregase al cura.

Este es un recuerdo muy amargo de mi permanencia en el 21. Bon. de Zaragoza que, en aquellos días, lo mandaba el capitán don Mariano Pérez, en ausencia del comandante, por hallarse éste de permiso.

No he olvidado, por lo mismo, el pueblo de Olesa de Montserrat y pido perdones a los familiares de todos aquellos infelices fusilados por su ideal.³⁰

³⁰ Testimoni de Manuel Prado Chao. Periòdic *La Humanitat*. 30 de gener de 1979.

Fotocòpia de l'esquema que es troba al registre municipal on es localitzen els afusellats per les tropes franquistes. Font: Registre del Cementiri Municipal d'Abrera.³¹

Aquest relat també ens el va descriure en Josep M. Sibina i Alsina³², que ens parlava d'una farsa de judici, sense cap garantia processal.

Carme Fontanet Junqué

Carme Fontanet Junqué era cunyada del Miquel Hinojosa Izquierdo, ja que era germana de la seva esposa Mariona. Aquesta havia nascut el dia 20 de desembre de 1889 a Òdena, Barcelona; ella, com moltes dones de la seva època, quasi no va poder anar a escola i treballava a S.A. Sedó, en cta., segons el padró municipal de 1936, però no apareix al llistat dels treballadors de l'empresa.

La Carme estava casada amb en Nicolau Menchón González, nascut el 15 d'abril de 1886 a Cehegín, Múrcia. Ell també era analfabet i treballava a les màquines

³¹ FIGUERAS BARTÉS, Guillem (2015), op. cit.

³² Entrevista realitzada a Olesa de Montserrat l'any 2006. Entrevistadores: Joana Llordella i Blanca Mampel. Cara 1, minut 0:30:35-0:41:00: Procés d'Abrera. Judici i venjança a la postguerra.

de parar a S.A. Sedó, en cta. on havia entrat l'any 1915. Aquest va deixar la fàbrica el dia 30 de novembre de 1938³³.

El cert és que al padró de 1940 hi apareix la Carme però el seu espòs hi consta com absent, com el seu fill. Al cens de 1945 els tornem a trobar tots tres junts al carrer Beat Domènech Castellet, 42. Esbrinant què podia haver passat, de moment sabem que el Nicolau, el 14 d'abril de 1940, el trobem a la llista dels 228 membres de la C.T.E. 3/114 de Genté³⁴ a una empresa de Cognac i sabem que vol retrobar la seva família que estava a Le Gard³⁵. A la seva fitxa de la CTE, hi posa que és pagès i té muller i dues filles.

La CTE 3/114³⁶ és un companyia que prové de la 165ena. CTE i és de la Força aèria que tenia la finalitat de construir un aeròdrom militar a Cognac (base aèrea de Chateaubernard a la 18ena regió).

Maria Hinojosa Izquierdo

Maria Hinojosa Izquierdo, germana del Miquel, era nascuda el 15 de setembre de 1883 a Villastar, Terol. No sabia ni llegir ni escriure. La família, l'any 1922 vivien al carrer Montserrat, núm.90, baixos, amb el seu marit Gascón i amb la seva filla Ramona Gascón Hinojosa, nascuda a Esparreguera el 24 de juny de 1906. La família l'any 1936 ja no són a Esparreguera.

Jacoba Hinojosa Izquierdo

Jacoba Hinojosa Izquierdo, una altra de les germanes, era nascuda l'any 1892 a Villastar, Terol; estava casada amb Joan Corella Alegre, nascut el 8 de febrer de 1888 a Monteagudo, Terol. Ella treballà a S.A. Sedó, en cta., i ell era forjador a la mateixa fàbrica; va ser membre de la fàbrica quan es va col·lectivitzar³⁷. La Jacoba, com moltes dones de la seva època no va poder anar a l'escola. Tenien tres filles, la **Maria Corella Hinojosa** (1914, Esparreguera), la **Sara Corella Hinojosa** (1918, Esparreguera) i l'**Avelina Corella Hinojosa** (1922, Esparreguera). La parella i filles vivien amb una neta, **Núria Garcia Corella** (1935, Esparreguera) i el gendre, Benvingut García Orús (1908, Broto, Osca), primer al carrer Montserrat, núm.52, 1r 1a. i l'any 1936 els trobem al carrer Josep

³³ Segons la família, aquesta no va marxar a l'exili, però no apareix al cens, tampoc la seva germana Rosa Fontanet Junqué, la qual va entrar a la secció de preparació el dia 1 de gener de 1893 i en va sortir el dia 30 de novembre de 1938. Com explicat anteriorment, aquesta data en moltes ocasions ens suggereix exili o potser, alguna mena de malestar que fa que la família marxi del poble.

³⁴ Genté és un poble de la regió de la Nova Aquitània, al departament del Charente francès. http://www.entreprises-coloniales.fr/empire/165e_CTE_Cognac.pdf.

³⁵ El Gard és un departament francès situat a la regió Occitània.

³⁶ LÉGER, Alain (2000). *Les indésirables. L'histoire des Espagnols en pays charentais*. París : Le Croît Vif.

³⁷ Cens Econòmic de Catalunya, 16. 09. 1936. AME.

Anselm Clavé, 27, 2n 2a. Aquest any les filles ja treballen al jornal a la mateixa fàbrica dels pares i també el gendre.

Jacoba Hinojosa a la fàbrica S.A. Sedó, en cta. 1949. Font: Arxiu Buxeda.

Jacoba Hinojosa amb unes companyes a la fàbrica S.A. Sedó, en cta. 1949, Font: Arxiu Buxeda.

La Jacoba era germana del Damaso Hinojosa. Ella, juntament amb la Maria, la Sara i l'Avelina van ser unes de les dones que van signar el manifest de les dones de 1935 d'Esparreguera en el qual demanaven justícia per als empresonats pels Fets d'Octubre i la causa rabassaire.

Dámaso Hinojosa Fontanet. Anys 40. Fons: Hinojosa-Dinarès

La família de la Jacoba a la vinya del Pere Juanpere. D'esquerre a dreta, Jacoba Hinojosa, Rosa Fabregat, la filla de la Marta Hinojosa amb el seu fill, Marta Hinojosa, Pere Juanpere Mateu, Balbina Juanpere i el seu company Juan Mut Novell (1958). Arxiu familiar.

L'any 1940 trobem la família de la Jacoba a Esparreguera: Benvingut Gràcia, Maria Corella i la seva filla Núria; el Joan Corella Alegre amb la Jacoba i l'Avelina. Ambdós nuclis al carrer Montserrat, 45. Veiem que la Sara no apareix en aquest cens i que deixa la fàbrica el 30 de novembre de 1938 per no tornar-hi, però l'any 1945 la localitzem al padró, casada amb l'Antoni Navarro, i viu al carrer Antoni Sedó, núm. 2., aleshores té una filla, la Montserrat, nascuda a Barcelona ciutat.

Joan Corella amb el Maties i la Jacoba Hinojosa. Anys 60. Font: Família Buxeda Gràcia.

Núria Gràcia³⁸ ens parlava de la seva àvia, Jacoba Hinojosa Izquierdo, que vivia a la colònia i que va treballar sempre al jornal (preparació de filats); hi entrà l'any 1906 i hi treballà fins al 1952. Tenia vuit anys quan va venir a Can Sedó i treballava dotze hores diàries, i només va fer vacances per donar a llum.

La Núria Gràcia Corella,³⁹ nascuda a Esparreguera l'1 d'octubre de 1935, ens relatà que quan tenia nou anys vivia al carrer Anselm Clavé d'Esparreguera –l'actual c/ dels Arbres– i cada dia portava menjar a l'avi acompanyada d'altres nenes més grans que feien el mateix. Quan ella va néixer, la mare treballava a Can Sedó i encara no existia la llar d'infants, per això la seva tieta Avelina la baixava a peu per la pronunciada costa, dues vegades durant la jornada de treball, perquè la mare l'alletés. L'avi, que treballava de forjador a la mateixa fàbrica, les deixava entrar en aquest edifici de la fàbrica *on a l'hivern s'hi estava calentó*⁴⁰ i menjaven tots plegats mentre la mare li donava de mamar.

Núria Gràcia. 1939. Font: Família Buxeda Gràcia.

Van marxar a França, la meua iaia, Maria Corella Hinojosa, la seva filla Núria, la germana de la Maria l'Avelina (encara soltera) el mateix dia que la Nuri de Cal Sant i alguna més, no sé... també van marxar amb elles una cosina de la iaia que es deia Manuela, la filleta –*algo* més petita que la mama–, el seu marit –xofer del

³⁸ Entrevista efectuada a Núria Gràcia Corella dins del programa "Teixint històries", conduït per Joana Llordella (Ràdio Esparreguera). 2018. L'enregistrament es pot trobar a l'AMES.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

president de la Generalitat– i la mare de la Manuela , la tia Marta... i altres , no sé els noms , van marxar per Figueres. Allà els va agafar un bombardeig que ho van passar molt malament. A punta de pistola , que duia el marit de la Manuela –Paco crec que es deia– van fer que un senyor les portés a totes fins a la frontera amb un carro. la Manuela, quan es va casar havia anat a viure a Barcelona per la feina del Paco, per això aquests no podien tornar i van fer cap a Caracas. El seu fill, Marí, s'està a Miami amb dues filles i un fill...venien algun estiu.⁴¹

Se'ls va morir la primera nena, ella no tenia llet , i no trobaven menjar, aleshores va anar al capellà, per una mica de llet , i els la van negar. La tieta tota la vida ho va recordar; *después* va tenir la Montserrat, *algo* més petita que la mama i *después* a l'Antonio.

Jacoba Hinojosa amb la seva neta, Núria Gràcia davant de l'Ateneu d'Esparreguera. 1942. Font: Família Buxeda Gràcia.

⁴¹ Entrevista efectuada a Maria Isabel Buxeda , filla de Núria Gràcia, per via telemàtica. 02. 02. 1923, dins del projecte *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

Timoteo Hinojosa Fontanet

El Timoteo era fill de Miquel Hinojosa i Maria Fontanet Junqué⁴²; era nascut a Cercs, Lleida, el 24 de maig de 1912, era jornaler. Havia començat a treballar a l'empresa Sedó d'Esparreguera el 28 d'octubre de 1928 i n'havia marxat el 30 de juny de 1938.

Timoteo Hinojosa. Foto: J. Puig. Anys 30. Fons: Hinojosa-Dinarès

L'any 1936 el Timoteo vivia amb el seu germà Joan, nascut l'any 1909 a Esparreguera i que treballava de tintorer a S.A. Sedó, en cta. Aquest estava casat amb Francesca Galceran Millaret, nascuda el 1912 a Esparreguera i treballava de teixidora a S.A. Sedó, en cta. Tots plegats vivien amb el pare de la Francesca, Julià Galceran Estruch –que era vidu i treballava la seva pròpia terra– i la seva neta, Maria Hinojosa, nascuda l'any 1932. La Francesc havia signat el manifest de les dones de 1935 d'Esparreguera en el qual demanaven justícia per als empresonats pels Fets d'Octubre i la causa rabassaire.

⁴² Va morir el 3 d'agost de 1929.

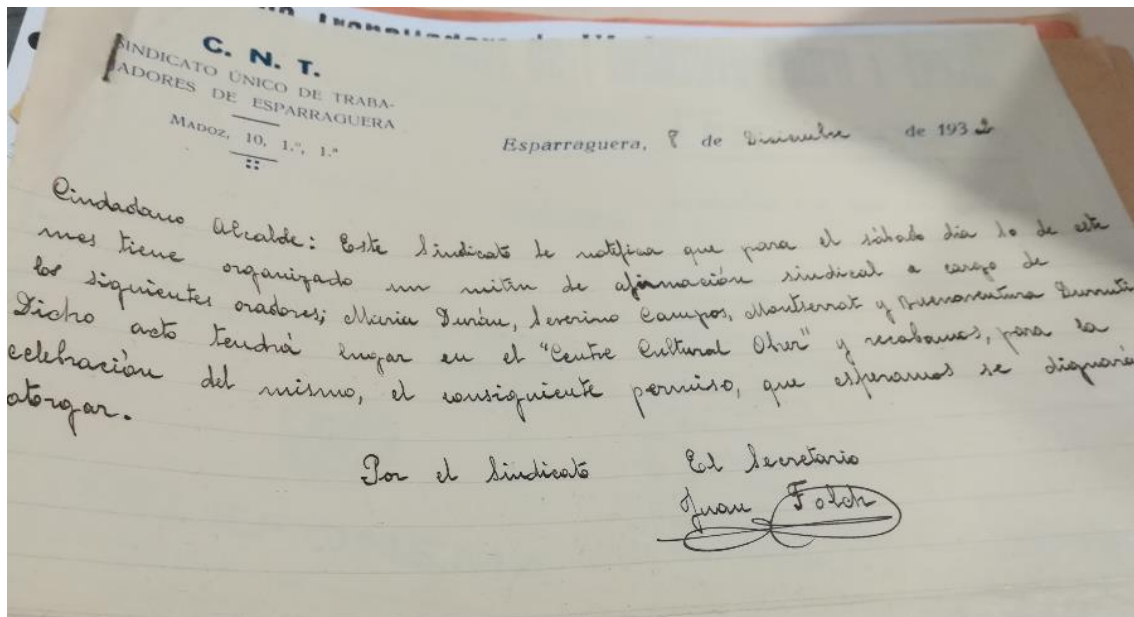
Joan Hinojosa Fontanet. Anys 30. Fons: Hinojosa-Dinarès

Sabem per un llistat⁴³ elaborat per l'ajuntament d'Esparreguera que va marxar voluntari al front d'Aragó amb la columna Durruti, però en un annex a la tesi elaborada per Gonzalo Berger⁴⁴ sobre les columnes de milicians voluntaris no hi apareix el Timoteo.

Coneixem la relació de Durruti amb Esparreguera ja que va venir a fer mítings, fins i tot sabem que va dormir al carrer Cavallers, a casa d'en Murà, abans de la guerra, per això no és d'estranyar la reacció de col·laboració d'alguns sindicalistes del poble.

⁴³ "Relación de los individuos que se encuentran en el Frente i milicianos", escrit a mà i sense datar. AMES.

⁴⁴ BERGER, Gonzalo (2017). *Les milícies antifeixistes a Catalunya*. 21 de juliol-31 de setembre Apèndix. Base de dades nominal Milícies Antifeixistes de Catalunya. Organització Barcelona. Tesi, Universitat de Barcelona, pàg. 466.
http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/116404/1/02.GBM_AP%C3%88NDIX.pdf [Data de l'última consulta 12 de juliol de 2022].

Sol·licitud del secretari de la CNT d'Esparreguera, Joan Floch, a l'alcalde per organitzar un míting on intervindria Bonaventura Durruti. 1932. AMES.

La columna Durruti estava formada en dues tercers parts per catalans procedents de la ciutat de Barcelona i província. Explica Berger⁴⁵, era una agrupació de trenta centúries sortida de Barcelona cap al front d'Aragó el 24 de juliol. Va anar cap a Lleida on hi van fer nir i van sortir cap a Candanos el dia 25, l'endemà van ocupar Bujaraloz i el 27 van rebre el primer atac aeri. Ben aviat es van produir les primeres desercions però també s'hi van anar incorporant voluntaris. La columna era comandada per Buenaventura Durruti⁴⁶ i el militar Enric Pérez Farràs.

El Timoteo apareix a la Causa General d'Esparreguera com a sospitós i fugit a França. En un document del 29 de setembre de 1940, on consta que és de la lleva del 1933, és considerat pròfug ja que no és a Esparreguera i el seu germà, Joan Hinojosa, declara que fa més de sis mesos que no en sap res. Segons el document de lleves, ell no havia anat a la guerra a causa de la seva miopia⁴⁷ però la família⁴⁸ ens ha comentat que sí que va anar a la guerra i que tocava el tambor.

⁴⁵ BERGER, Gonzalo, op. Cit. Pàg.151,

⁴⁶ Buenaventura Durruti era natural de Lleó, va ser un militant històric de la CNT i FAI i un referent del moviment llibertari espanyol.

⁴⁷ Apareix al llistat de "presumptes inútils de 21 a 30 anys d'edat » Aleshores vivien al carrer Ferran Puig, núm. 29.

⁴⁸ DINARÈS, Montserrat. Entrevista citada.

Joan Hinojosa Fontanet. Anys 70. Fons: Hinojosa-Dinarès

MOZO n.º 16 - TIMOTEO HINOJOSA FONTANET, representado por su FALLOS
 hijo de Miguel.....y de María....., natural de Serchs hermano.
 (Lérida).....y domiciliado en esta villa.....
 leer y escribir. Talla: un metro.....milímetros. Reconocido facultativamente dió un perímetro torácico de.....centímetros,.....haciendo reclamación contra este resultado.
 Invitado a alegar exclusiones del servicio militar activo o solicitar prórroga de 1.ª clase, contesta: Que su hermano estaba en Francia pero hace mas de seis meses no sabe nada de él, ignorando su actual paradero.
 El Ayuntamiento en vista de los datos que preceden y del expediente personal del mozo, de conformidad con el parecer del Síndico, acordó: Declarar a este mozo PRÓFUGO por no haberse presentado a este acto ni acreditar documentalmente haberlo efectuado ante ninguna otra autoridad.

Prófugo

Document de l'Ajuntament d'Esparreguera on es declara pròfug en Timoteo Hinojosa. 1940. AMES.

El Timoteo es va exiliar a França i hi va viure fins a la mort. Sabem que va viure a Còndom, un municipi del departament francès del Gers, a la regió d'Occitània. Allí va tenir dos fills el Floreal i l'Hèlios, aquest darrer, nascut l'any 1941 va morir el 2019 a Auch.

Timoteo Hinojosa a Condòm, França, quan tenia 38 anys i formava part del "Deportivo espanyol", equip de futbol format per espanyols. Ell és el segon de l'esquerre a primera fila. 1949. Fons: Floreal Hinojosa.

(...) el meu pare, Timoteu Hinojosa Fontanet, va morir al departament de Condom (32100) del Gers, França, el 27 d'octubre de 1986 a l'edat de 74 anys.

L'Antònia, germana del Timoteo, va treballar a la preparació de l'empresa Sedó d'Esparreguera, on va entrar el 3 de febrer de 1931 fins el 30 de novembre de 1938 que començarà a treballar de minyona. El 1940 viu amb la madrastra i germans i germanastres, però el 1945 ja no hi és, perquè havia marxat a Vilafranca, segons la nostra testimoni⁴⁹. L'altre germà, en Josep Hinojosa Fontanet, havia entrat a treballar al blanqueig de la mateixa empresa el dia 26 de juliol de 1927 i s'hi va estar fins al 30 de juny de 1938, però al cens de 1940 viu a Esparreguera amb la seva família, però el 1945 ja no hi és. Segons la seva família⁵⁰ va marxar a viure a Sant Feliu de Llobregat.

Joan Hinojosa Fontanet. Anys 80.
Fons: Hinojosa-Dinarès

⁴⁹ DINARÈS, Montserrat. Entrevista citada.

⁵⁰ Ibídem.

El Timoteo Hinojosa amb els seus germans Joan i el Josep. Anys 60. Fons: Hinojosa-Dinarès

El fill del Timoteo , Floreal, ens ha escrit en diverses ocasions:

L'any 1939, arran de la Guerra Civil a Espanya, el pare es refugià a França. Va ser internat durant un temps en el camp de refugiats d'Argelers (Pirineus Orientals). Sobre la història i la vida del pare només puc explicar-vos el que ell mateix em va explicar quan jo era petit i li vaig preguntar. Sé que no li agradava massa parlar-ne. Tampoc sé si el seu pare Miguel (el meu avi) va lluitar contra el franquisme o si simplement va patir els horrors de la Guerra Civil. La guerra és una cosa horrible perquè pot convertir una bona persona en una cosa pitjor.

El pare va lluitar contra el franquisme per les seves idees republicanes. Va perdre la seva família i la seva llibertat. Era buscat pels franquistes al sector d'Esparreguera. A la denúncia d'una persona, que després va resultar ser falsa, el seu pare Miguel va ser detingut juntament amb altres persones. Els franquistes van fer saber al meu pare que, si no es lliurava, matarien el seu pare.

El pare sabia que si es lliurava, el matarien i al seu pare també. No es va rendir. Com a conseqüència, el seu pare, juntament amb tots els altres, van ser portats al cementiri d'Abrera on van ser afusellats (assassinats) i llençats a una fossa comuna. A partir d'aquell moment, crec que el pare va canviar i va viure amb un desig de venjança molt fort. No m'ho va dir mai, però això és el que vaig sentir.

El pare, com molts republicans, va patir molt aquest període. Als 24 anys, va deixar la seva família, els seus amics i el seu país per refugiar-se a França sense saber parlar francès. En arribar, després d'abandonar el camp d'Argelers sur Mer,

va lluitar contra els alemanys el 1940 i va ser fet presoner. Després va ser enviat a Le Croisic, prop de St. Nazaire per a l'STO (Servei de Treball Obligatori). Uns mesos després, va aconseguir escapar.

Sempre he tingut un profund respecte, molta admiració i amor per totes les desgràcies que va patir a la seva vida. Va lluitar per les seves idees i ho va pagar molt car. Després de 10 anys de residència a França, podria haver obtingut la nacionalitat francesa. Ell mai va voler. Sempre deia: "Vaig néixer espanyol i moriré espanyol".

Quan Franco va morir el 1975 i tots els refugiats polítics van rebre l'amnistia, vaig proposar repetidament al pare de portar-lo en cotxe a Espanya per veure els seus germans i la seva germana Antonieta. No ho va voler mai i em va dir: "Si em volen veure, són ells els que vindran". Sabia que mai trobaria l'Espanya que havia conegut. També penso (però aquest és el meu sentiment personal) que tenia por d'un acte de venjança.

Els seus germans i la seva germana el van venir a veure 24 anys després. Jo estava present. Va ser un dia molt ric d'emocions, entre llàgrimes i abraçades. Això és tot el que et puc explicar del pare i de la seva vida durant aquest període de la Guerra Civil espanyola. A França, i a Condom on va viure la resta de la seva vida, sé que als anys 50, com que hi havia molts refugiats, van formar un equip de futbol. El pare va continuar la seva vida com a treballador de la construcció fins a la seva jubilació als 65 anys. Després va viure una vida tranquil·la entre la pesca i la jardineria fins als 74 anys, l'edat de la seva mort a causa d'un ictus. Va gaudir de 9 anys de la seva jubilació. M'agradaria que ho gaudís molt més, però per a ell la pesca i la jardineria eren un tresor tenint en compte el que va passar. (...) Floreal Hinojosa.⁵¹

Les nostres informants:

Montserrat Dinarès Hinojosa

Nascuda a Esparreguera el dia 17 de maig de 1964, és filla de Maria Hinojosa Galceran i neta de Joan Hinojosa Fontanet i Francesca Galceran Millaret.

És una persona molt activa dins del camp de la cultura popular: Colla sardanista, Geganters d'Esparreguera, col·laboració a La Passió, etc.

Floreal Hinojosa

Amb Floreal Hinojosa, fill de Timoteo Hinojosa Fontanet, només ens hem pogut comunicar a través de mail i wassap però ens ha fet arribat una interessant informació sobre el seu pare i fotografies. Ell va néixer a Condom (Gers), França, el 7 de novembre de 1944; la seva mare havia nascut a Buenos Aires (Argentina)

⁵¹ HINOJOSA, Floreal. Correspondència dia 12 del maig de 1923 amb Joana Llordella.

i va anar a Espanya als sis mesos. Ella es deia Otilia Josefa Osorio. En Floreal viu actualment a França, concretament a Capbreton (Landes).

Núria Gràcia Corella

Núria Gràcia Corella, nascuda l'1 d'octubre de 1935 a Esparreguera i morta el gener de 2025, era neta de Jacoba Hinojosa Izquierdo i filla de Benvingut Gràcia i Maria Corella Hinojosa. Posteriorment a l'entrevista, ens va ajudar també la seva filla Maria Isabel Buxeda, ja que en el moment d'escriure aquesta biografia, la Núria tenia una malaltia que li havia fet perdre la memòria. Anteriorment però, ella ens havia parlat abastament del passat familiar i l'exili.